

HET SCHILDERSGENOOTSCHAP "HIERDOOR TOT HOGER"

In de tweede helft van de 18^e eeuw zien we een opleving van de belangstelling voor de schilderkunst ontstaan. Deze heeft mede geleid tot de stichting van het genootschap "Hierdoor tot hooger" in 1773. Drijvende kracht achter het ontstaan van dit genootschap was de Rotterdamse schilder Hendrik Kobell.

De eerste bijeenkomsten van het genootschap werden gehouden in de stadsherberg "de Romein" die buiten de Delfse poort aan de Schie was gelegen. Al snel werd er een bestuur samengesteld dat bestond uit twee commissarissen en een secretaris. Spoedig na de oprichting besloten een aantal leerlingen zich om onbekende oorzaak af te splitsen van het genootschap en hielden hun bijeenkomsten in de stadsherberg bij het Ponteveen, waar Jan Grut de kastelein was. Deze groep stond daarom bekend als de Grutterianen, genoemd naar haar uitbater die waarschijnlijk nooit in zijn leven een schilderspenseel heeft vastgehouden.

"Hierdoor tot Hooger" betrok al snel een gunstiger locatie in de Bierstraat boven de stal van een rijtuigverhuurder. Om onduidelijke redenen verhuisde het Genootschap opnieuw, ditmaal naar het Steiger bij de Grote Markt.

Nieuwe onenigheden leidden tenslotte tot het uitreden van secretaris Kobell. Hij werd opgevolgd door de beeldhouwer Keersbergen.

Kobell trachtte zonder succes met een aantal vrienden een eigen genootschap op te richten en huurde in hetzelfde huis een bovenkamer. Medestanders van Kobell waaronder ook Gerrit van der Pals sloten zich tenslotte weer bij het oude Genootschap aan.

Na deze moeizame start werden in 1776 twee correctoren, of onderwijzers aangesteld, Pieter van Zanten en Leendert Brassier.

In dit zelfde jaar werd door commissaris Daniel Huychelbos van Liender, Johan Obreen en de secretaris en zilversmid Rudolphus Sondag aan de magistraat van Rotterdam verzocht het lokaal boven de Delfse Poort te mogen gebruiken, welk verzoek werd ingewilligd.

Het was in 1781 dat men besloot het tekengenootschap "Hierdoor tot Hooger" tot een publieke Academie te maken en nu ook leerlingen aan te nemen.

Tot correctoren werden de schilders Augustus Hauck, Johannes Zacharias Preij, Gerard van Nijmegen en diens zoon Dionys van Nijmegen aangesteld.

De politieke onlusten van 1784 waren er de oorzaak van dat men de Delfsepoort weer moest verlaten omdat deze voor de kazernerij van soldaten moest worden gebruikt.

Men week uit naar De Ark, de voormalige Mennonietenkerk tussen de Lombardstraat en de Botersloot, een vochtig en bouwvallig gebouw dat als voorlopig onderkomen kon dienen.

Ook werd de schilder Nicolaas Muijs als extra corrector aangesteld omdat het ledental aanzienlijk was uitgebreid.

Hoewel het genootschap groeide en bloeide bleef een geschikte huisvesting een probleem. Om een toekomstige behuizing te realiseren werd een geldlening geplaatst op initiatief van de in 1785 tot het genootschap toetredende Aarnout van Beefling. Voor de Algemene ledenvergaderingen en het uitreiken van de ereprijzen werd gewoonlijk in die jaren gebruik gemaakt van De Doelen.

In 1791 werd weer een nieuw lokaal aan de Kipstraat betrokken, dat echter al snel veel te klein bleek. Korte tijd behield men zich ook met het "Zwijnshoofd" aan de Grote Markt, maar spoedig diende men een verzoekschrift in om naar de vertrekken boven de Vleeshal te verhuizen. Mede door de inspanningen van pleitbezorger de heer de Monte werd dit verzoek ingewilligd.

Een grondige verbouwing van deze vertrekken bleek echter noodzakelijk en er werd een fondsenwerving gestart. Aan giften werd in 1794 een bedrag van f.1239,-- ontvangen van 26

aanzienlijke burgers waaronder Rudolph Mees en Lucas Boon die elk een bedrag van f.60,-- doneerden. Ook werd op 28 oktober 1794 staat ook een ontvangst van Burger Cornelis van Akeren geboekt voor een gift (ter aankoop eenige noodwendigheden ter zijner gedagtenis) van f.104.--, een mooi bedrag voor die tijd.

Aan het einde van de 18^e eeuw bestaat het genootschap uit 1 erelid, 28 werkende leden, 49 honoraire leden en 29 leerlingen. De honoraire leden betalen ieder een bedrag van f.14, -- per jaar, de leerlingen f.2, -- per seizoen. In 1805 is dit toegenomen tot 246 honoraire leden, 54 werkende leden en staan er 48 leerlingen geboekt.

Helaas is een groot deel van wat het oorspronkelijke archief moet zijn geweest verloren gegaan. Het archief van "Hierdoor tot Hooger" dat zich op het Gemeentearchief van Rotterdam bevindt behelst slechts een archiefdoos met drie boeken waarin hoofdzakelijk het financiële reilen en zeilen is vastgelegd.

Toch bevat het een schat aan informatie. Zo vinden we op 1.11.1781 een lijst van Leeden of Teekenaren behorende tot het Donderdagse Collegie die elk twee gulden en 15 stuivers betalen.

Jan Herpen
Theodorus Greve
Augustus Val
Theodorus Grauws
Jan Willem Verweij
Dirk Kleijke
Johannes Verroen
Hendrik van Wallene
Pieter Molenaar
Andries van Calkert
Pieter Harte
Pieter de Ridder
Gerrit Kirtsberge
Johannes Nagtegaal.

Aan de uitgavenkant zien we aan het einde van de 18^e eeuw dat rode en witte wijn een van de grootste uitgavenposten zijn.

Men schilderde vaak van gipsen beelden die vooral uit Brussel op bestellingen werden gehaald. Voor levende modellen besteed men in 1792, voor 't naakens mans Modell voor 24 Avonden a f.2, -- dus f.48, --. Het jaar daarop voor het gekleed modell voor 23 avonden eveneens f.2, --. Het maakte in de kosten dus niets uit of het nu om een gekleed of een naaktmodel ging. In 1794 betaalde men aan Booij Pieters voor 12 avonden f24, -- en voor Alton f.42, -- voor 21 avonden. Een vrouwsmoedel was niet duurder. Aan Johanna Maria Winkelman, betaalde men voor 27 avonden f.54, --. Het jongetje van Alton kreeg echter een fooi, voor 4 avonden f2, -- wat neerkomt om 10 stuivers per avond.

In latere jaren zien we betaalde bedragen voor modellen regelmatig terugkeren, maar helaas de voor de genealoog zo interessante namen zijn niet meer vermeld.

In 1794 zijn de volgende personen als leerling vermeld:

P. Barbet
Cornelis Groeneveldt
Gerardus Noordberg
J.J. Wolff
A. van Buuren

G. Mooris
W.K. Gieling
W. Oudheusden
H. Dekker
W. Groeneveld
Johannes Bemme
H. de Groot
M. van Dalen
H. van Lubeck
David Welle
J.Z. Preij
J. van Kouwenhoven
Levi Salomons
Egbert Hartman

Al vanaf de start van het genootschap heeft ze een knecht in dienst die allerlei hand en spandiensten verricht en die uit de algemene middelen werd betaald.

In de verantwoording van 1802 vinden we de aantekening dat Hermanus Gokkens, onze Ouden en Dertig Jaren het genootschap gediend hebbenden Knecht, volgens het van hem door de Groote Vergadering op 28 april 1801 toegestaane Pensioen van F.3.10 's weeks voor een jaar of 52 weken Zedert 1 april 1801 tot maart 1802 f.182,-/

Gedurende zijn werkzaam leven ontving hij f.45, -- per half jaar. Zijn opvolger Cornelis Wilton ontving bijvoorbeeld in 1829 aanzienlijk meer met een bedrag van f.300, -- per jaar en extra's voor meerdere werkzaamheden zoals het schoonmaken van het lokaal.

In hetzelfde jaar is aan de correctoren Preij, Muijs, Van den Berg en Bakker elk f.31.10 betaald. "Hierdoor tot Hooger" steekt zich niet in de schulden, maar wel blijkt dat de huisvesting de belangrijkste kostenpost is.

In 1803 is er opnieuw een geldinzameling en is er een obligatielening gestart voor een totaalbedrag van f.4800. — a 3% 's jaars in 16 stukken van elk f.300, --.

Als geschenk is een bedrag van f.4050, -- ontvangen van 27 personen die elk een bedrag van f.150, -- doneren. Onder de namen van deze kapitaalkrachten vinden we namen als die van Abraham van Stolk, Hendrik Rochussen, Gerard van Nijmegen en J.J. Voute, sommigen zelf verdienstelijk kunstschilder maar vooral personen behorend tot de Rotterdamse bovenklasse. Tot een groep van kleine schenkers elk goed voor f.25, -- behoren vooral de broodschilders als Van Charante, Preij, Bakker, Wigmore, Muys en Johannes Bemme.

Het geld is snel uitgegeven, een 4/32 deel van het huis aan de Westzijde van de Opper of Nieuwpoort kost f.2000, --. Voor timmerwerk aan de teken- en kunstzalen is aan Heug Valk f.1640.12.8 voldaan, H. Dekker, voor metselwerk f.596, --, J. Ridders, ijzerwerk f.68.16 en aan Danig van Waasdijk nog eens f.683.2.8 voor het timmerwerk in de gehoorzaal.

In het lokaal aan de Opper hebben Nicolaas Muijs en Simon Faber ook een financieel aandeel gehad. Al op 27 juli 1805 wordt aan beiden een bedrag voldaan van f.500, -- voor een 1/32 aandeel. De huur betaalt men jaarlijks en de intrest op de obligatielening is jaarlijks trouw betaald. Op 1 mei 1804 koopt men als belegging Nationale Lostrenten ten laste van de Bataafse Republiek à 3% van augustus 1801 tegen een koers van 45 zijnde f.810, -- (met interest f.846,--). Gedurende vele jaren is Gerrit Pals, thesaurier en legt hij jaarlijks verantwoording af over de inkomsten en uitgaven.

Een duidelijk inzicht zoals we dit heden ten dage van een penningmeester zouden eisen is niet gegeven. Het bepalen van een vermogenspositie is door het ontbreken van een balans niet

mogelijk. Het jaarlijks verlies of eventueel overschot wordt steeds opnieuw toegevoegd aan het nieuwe boekjaar en weer in de staat van baten en lasten opgevoerd.

De Algemene ledenvergaderingen worden in de regel in april gehouden en worden in latere jaren van het bestaan bijgewoond door vertegenwoordigers van andere belangrijke maatschappelijke organisaties die "Hierdoor tot Hooger" een warm hart toedragen. Zo zijn er vertegenwoordigers van de maatschappij tot Nut van het Algemeen, het College van Burgemeesters en Wethouders, Het Bataafse Genootschap en andere.

Er is duidelijk een tendens aanwezig dat het bestuur het maatschappelijk belang van de kunst wil benadrukken en ze ook internationale faam wil bereiken.

In 1840 worden op de Algemene Vergadering 14 leden van verdienste benoemd, waaronder personen als Jacqand en Setron uit Parijs, A. Scheffer, en de bekende Antwerpse schilder G. Wappers.

De vergaderingen worden goed bezocht en jarenlang met muziek opgeluisterd. Altijd is er een rede van de voorzitter of een vooraanstaand lid. Het zijn gewichtige onderwerpen die het maatschappelijk belang van de Schone kunsten moeten benadrukken. Het zijn vaak onderwerpen die vooral het preken voor eigen parochie laten zien en zeker heden ten dage de slaap van de toehoorders zou opwekken. Kunst is niet meer het ambacht, maar is tot iets verhevens geworden.

Toehoorders worden op onderwerpen getraakteerd zoals in 1814 De Noodzakelijkheid der Vrijheid van des menschen geest of genie in het beoefenen des kunsten en wetenschappen in het Algemeen en de beeldende kunsten in het bijzonder, 1822 de Waardigheid van het beroep des beeldenden kunstenaars van Gilles Meijer, 1823 J.A. Wieland met het onderwerp Het Belangrijke van de beoefening der beeldende kunst in betrekking tot zedelijkheid en beschaving, in 1820 Het Gewichtige van de beoefening der beeldende kunsten in de opvoeding en tenslotte in 1836 De Hoge roeping van de schilder.

Naast de gebruikelijke prijzen die aan leerlingen worden uitgereikt zijn er in de jaren 1835, 1836 en 1837 ook prijzen voor reeds gevestigde kunstenaars. Zo werd aan de Amsterdammer Morits Caesh een zilveren penning en f.150, -- gegund voor een schilderij. Een speciaal ingestelde jury reikte in 1836 een zilveren erepenning en een premie van f.100, -- uit aan Hendrik Springer voor het ontwerp van een gebouw voor de Academie voor Beeldende Kunsten. Een ontwerp dat nooit zou worden uitgevoerd.

En tenslotte werden aan de gevestigde schilders A.J. Lamme en Montauban van Swijndrecht premies en een gouden penning uitgereikt.

Voor het niet verschijnen op vergaderingen en bijeenkomsten van het genootschap inde men al in de 18^e eeuw boetes die een leuke aanvulling voor de verenigingskas vormden. Zo was het in 1775 al verplicht wekelijks te verschijnen op straffe van een boete van 12 stuivers.

Ik 1817 rees in het verband met het uitgevaardigde Koninklijk Besluit van 13 april betreffende de regeling van het kunstonderwijs de vraag of het genootschap beschouwd kon worden als de Stadstekenacademie.

Sinds 1795 werden er ook lessen in bouwkunde en perspectiefleer gegeven en was het bouwkundig tekenen meer belangrijk geworden. Onderwijs was binnen het genootschap, dat in 1808 al meer dan 300 leden telde, met 45 leerlingen minder belangrijk geworden en bovendien werden de leraren in die jaren niet betaald. In 1822 kwam het tot de oprichting van de Stadstekenschool voor de Bouwkunde die evenals het genootschap op dat moment in de Delfse Poort was gevestigd. Het tekengenootschap verhuisde nu naar een lokaal boven het Stadsboterhuis.

Na meer dan dertig jaar van afwachten en vergaderen komt het in 1850 uiteindelijk tot oprichting van de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, die zal worden gevestigd in het voormalige Gemeentelandshuis van Schieland (nu bekend als het Schielandshuis). Ze is een fusie van "Hierdoor tot Hooger", de tekenschool voor Bouwkunde en de in 1832 opgerichte Industrieschool.

Op 7 oktober 1851 gaat de nieuwe Academie van start en komt er een einde aan "Hierdoor en Hooger".

Door het ontbreken van notulen van bestuursvergaderingen, correspondentie en verslagen van de Algemene Ledenvergaderingen kunnen we slechts gebruik maken van de berichten in de Rotterdamse Courant zoals deze zijn gepubliceerd in het Rotterdams Jaarboekje vanaf 1913 door de heer W.J.L. Poelmans.

Lijst voorzitters

1801-1802	Gerrit van der Pals	1821-1823	Gilles de Meijer
1802-1803	Nicolaas Muijs	1823-1825	Mr. J.A. Wieland
1803-1805	Gerrit van de Pals	1825-1827	Gilles de Meijer
1805-1806	Willem Baartz	1827-1829	J. van Harderwijk Rz.
1806-1808	Gerrit van der Pals	1829-1831	A. van der Hoop Az.
1808-1809	Hendrik Dekker Ezn.	1831-1835	J. van Harderwijk Rz.
1809-1811	Mr. J.A. Wieland	1835-1836	A. van der Hoop Az.
1811-1815	Gerrit van der Pals	1836-1839	Dr.E.C.A. Sandifort
1815-1821	Mr. J.A. Wieland	1839	J. van Harderwijk Rz.

Lit: Rotterdams Jaarboekje 1913 e.v.

Archief "Hierdoor en Hooger" inv. 1101

- Registers der Leerlingen op het Volksteekenschool 1821-1854
- Rekeningen van Ontvangst en Uitgaaf 1781-1834
- Notulen Vergaderingen van het Bestuur van de Academie 1851-1854.

J.A. Bakker – De oorsprong der Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen aangetoond in de geschiedenis van het Teekengenootschap "Hierdoor tot Hooger" Rotterdam 1900.

E.B.M. Lottman - De Bijdrage van de Rotterdamse en Schiedamse Tekenscholen aan Het Bouwkundig Onderwijs ca 1750-1850. R'dams Jaarboekje 1983.

Nieuwe Rotterdamse Courant – artikel 1937(12-14.1.) Jaren uit de geschiedenis van de Delfse Poort.